



Foto Chris van Rijswijk,  
Buiten-Beeld

# BEDRIJVEN- TERREIN ALS HABITAT

Door LAURIEN HOLTJER/ Bedrijventerreinen kunnen een grote meerwaarde voor de natuur betekenen. Dat zegt Robbert Snep op basis van zijn promotieonderzoek aan Wageningen Universiteit. Zonder dat bouwplannen stilgelegd hoeven worden, kunnen de vaak mistroostige terreinen bijdragen aan het behoud van bedreigde vlinderpopulaties, broedvogels en zelfs de rugstreeppad.

# PIONIERSOORTEN OVERLEVEN OP BEDRIJVENTERREINEN



Foto Els Branderhorst,  
Buiten-Beeld

**> Veertig procent  
van alle visdieven  
broedt in havens <**

**>** De grote oppervlaktes beton, asfalt en slecht onderhouden groen van de 3600 bedrijventerreinen in Nederland vertegenwoordigen op het eerste gezicht weinig natuurwaarde. 'Vergeleken met woonwijken en stadsparken komen er inderdaad significant lagere dichtheden broedvogels voor op bedrijventerreinen', bevestigt Robbert Snep. Een verdere bestudering van de broedvogelgegevens van SOVON bracht echter een genuanceerder beeld naar voren. Van de in totaal 29 Rode Lijstsoorten die hij op bedrijventerreinen telde, kwamen er 13 veelvuldig voor. Een aantal had zelfs een duidelijke voorkeur voor het specifieke onnatuurlijke landschap, waaronder de kneu, witte kwikstaart en visdief.

'Als we kijken naar verschillende groepen van vogelsoorten, valt op dat vooral vogels van pionier- en ruigtevegetatie het erg goed doen op bedrijventerreinen, vergeleken met stadsparken en woonwijken', gaat Snep verder. Zo hebben de stormmeeuw, zilvermeeuw, scholekster en visdief een sterke voorkeur voor de schrale en korte beplanting op bedrijventerreinen en doen ze het daar significant beter dan in de stad.

'In Nederland zijn we veel plekken met de vroege successiestadia kwijtgeraakt door bedijking. Wind en water hebben nog maar weinig invloed op het landschap, waardoor juist de vogelsoorten die typerend zijn voor een deltalandschap het moeilijk hebben', verklaart Snep. Zijn onderzoek laat zien dat de kwetsbare kustvogels een nieuwe plek hebben gevonden op de bedrijventerreinen. 'Veertig procent van alle visdieven in Zuidwest-Nederland broedt in havens', illustreert hij. 'De terreinen zijn een belangrijk toevluchtsoord geworden.'

## BRONPOPULATIE

Niet alleen broedvogels zoeken hun heil op bedrijventerreinen. Ook stadsvlinders maken dankbaar gebruik van de ruigtevegetatie in de stadsranden om hun eitjes op af te zetten. In woonwijken worden planten als brandnetels vaak geweerd, terwijl ze op de bedrijventerreinen genoeg groeien. Een deel van de uitgekomen vlinders verspreidt zich vervolgens naar nabijgelegen woonwijken. 'Bedrijventerreinen in de

stadsranden vormen een bron voor meer natuur in de stad. Door hun aanwezigheid zien bewoners meer vlinders in de woonwijk, zelfs als daar weinig groen aanwezig is', concludeert Snep. Met een simulatiemodel keek hij naar de veranderingen in het stadsgebied Hoogvliet, dat tegen de havens van Rotterdam aanligt. Daaruit blijkt dat de dichtheid van vlindersoorten die zich gemakkelijk verspreiden, zoals de kleine vos, in de woonwijken met vijftig procent toeneemt als er een grote bronpopulatie in de stadsrand zit. Voor soorten die zich iets moeilijker verspreiden, bijvoorbeeld het bruin zandoogje, kwamen er tussen de tien en dertig procent meer vlinders voor dankzij geschikte leefgebieden op nabij gelegen bedrijventerreinen.

Het succes hangt wel af van de mogelijkheden die er zijn voor een vlinder om zich door het stedelijk gebied te kunnen verspreiden. Met name lijnvormige groenelementen, zoals wegbermen en struweel langs de spoorlijnen zijn van belang om de vlinders te kunnen sturen.

## VLINDERLEEFGEBIED

Snep bestudeerde ook de bedrijventerreinen als mogelijke versterkers van de biodiversiteit in het buitengebied, door te kijken naar vlinderpopulaties. Daarbij analyseerde hij de gegevens van acht bedreigde dagvlinders die een voorkeur hebben voor voedselarme pioniersvegetaties. Dichtbij elkaar gelegen populaties clusterde hij tot grotere vlindernetwerkgebieden. Voor 187 van deze netwerkgebieden blijken de daarin aanwezige bedrijventerreinen aanvullend leefgebied te kunnen bieden voor extra populaties. Voor 87 van deze vlindernetwerkgebieden is op de bedrijventerreinen zelfs genoeg ruimte om tien extra populaties te huisvesten. In dat geval zorgen de nieuwe populaties die zich op de bedrijventerreinen hebben gevestigd ervoor dat het voortbestaan van de omliggende kwetsbare vlinderpopulaties in het buitengebied in één keer wordt veiliggesteld.

Voor vier van de acht onderzochte soorten – het bruin blauwtje, de heivlinder, de kleine parelmoervlinder en het groot dikkopje – blijkt de realisatie van extra leefgebied op bedrijventerreinen tot een derde van de Nederlandse popula-

> **Bedrijventerreinen herbergen de vroege successiestadia die Nederland door bedijking is kwijtgeraakt**

> **Vogelsoorten van het bedreigde deltalandschap vinden een nieuwe plek op bedrijventerreinen**

> **Stadsvlinders gebruiken ruigtevegetatie op de bedrijventerreinen om hun eitjes op af te zetten**

> **Voor bedreigde vlindersoorten kan extra leefgebied op bedrijventerreinen de Nederlandse populatie versterken**

ties te kunnen versterken. 'Er is zelfs één bedrijventerrein dat groot genoeg is en op zo'n strategische plek ligt, dat het vier van de acht bedreigde soorten in één keer vooruit kan helpen als het vijf procent van het terrein inricht als vlinderleefgebied', vertelt Snep.

#### RUGSTREEPPAD

Het moge duidelijk zijn. Bedrijventerreinen kunnen dankzij hun dynamiek en pioniersstadium een leefgebied bieden aan zeldzame soorten die in het omringende buitengebied voorkomen, én een bron zijn voor algemeen voorkomende soorten die al in de stad aanwezig zijn. Maar ondernemers vrezen vaak de komst van bedreigde planten en dieren op hun terrein. 'Het is niet ongewoon dat nog ongebruikte percelen worden geasfalteerd om te voorkomen dat pionierssoorten als de rugstreeppad zich er vestigen', vertelt Snep. 'Als een rugstreeppad zijn weg heeft gevonden naar een tijdelijk braakliggend perceel, gaan er direct alarmbellen rinkelen. De ondernemer mag niets meer met het terrein dankzij de Flora- en Faunawet. Boeren die aan agrarisch natuurbeheer doen, krijgen een financiële waardering, terwijl ondernemers eigenlijk gestraft worden als ze natuur op hun terrein hebben.'

Er gaan al langer stemmen op voor een wijziging in de wet die meer ruimte biedt voor tijdelijke natuur. Snep is daar een groot voorstander van. 'Als een ondernemer niets mag doen, verdwijnen pionierssoorten zoals de rugstreeppad uiteindelijk ook, omdat de successie verdergaat.' Het voortbestaan van zeldzame pionierssoorten moet volgens hem niet afhangen van de betreffende percelen. Liever ziet hij dat ondernemers het 'permanent groen' zoals wegbermen kort en kaal houden en voorzien van poeltjes, zodat er een stabiel leefgebied ontstaat met de gewenste kenmerken voor de pionierssoorten. De tijdelijk braakliggende percelen die hier en daar ont-

staan en weer verdwijnen, maken volgens Snep dan niet meer uit voor het duurzaam voorkomen van de beschermde pionierssoorten.

Met slechts kleine maatregelen kunnen ondernemers er al voor zorgen dat veel soorten zich thuis voelen op hun terrein. Snep zette de meest veelbelovende maatregelen op een rijtje: het aanleggen van groene daken, ecologisch beheer van het aanwezige groen, optimaal beheer van de tijdelijk braakliggende terreinen, aanleg van grotere oppervlakten groen op het terrein zodat ze als stapsteen kunnen dienen of als corridor door het terrein heen. Per maatregel keek hij naar de economische, sociale en milieuaspecten. 'Wat zijn de kosten? Wat betekent het groen voor de gezondheid?', illustreert hij. Vervolgens interviewde hij ondernemers, werknemers, omwonenden, milieuorganisaties, lokale overheden en overige belanghebbenden die invloed hebben op de inrichting van een terrein. 'Het blijkt dat groen wel degelijk in de smaak valt', zegt Snep. Favoriet onder alle gebruikers is zelfs de aanleg van een groot stuk groen op het terrein. Wel kwam ook naar voren dat maatregelen meer moeten bieden dan alleen behoud van biodiversiteit. 'Het groen moet er representatief uitzien, oftewel aansluiten bij de uitstraling van de bedrijven. Ook is het belangrijk dat het groen te gebruiken is voor recreatie.'

#### DROOMBEELD

'Bedrijventerreinen werden nooit gezien als waardevol voor de natuur. Altijd was er het vooroordeel dat economie en ecologie haaks tegenover elkaar staan', zegt Snep. 'Tot nu toe zijn bedrijventerreinen nog geen onderdeel van het stedelijk ecosysteem', volgens Snep. Een gemiste kans, vindt hij.

Maar een herkansing ligt in het verschiet. Want van de 3600 bedrijventerreinen die Nederland rijk is, is dertig procent dusdanig verouderd dat ze moeten worden aangepakt. Veel bedrijventer-

reinen ontwikkelen nu al strategieën om de negatieve invloed van hun aanwezigheid op de natuur te verminderen. Sneps onderzoek laat zien dat er meer mogelijk is dan beperking van schade.

Door biodiversiteit op te nemen in de plannen voor het ontwerp en het beheer, dragen ondernemers bij aan natuurbehoud. 'Biodiversiteit is tastbaar en visueel. Bedrijven kunnen zich profileren met duurzaamheid. In het buitenland maken veel bedrijven werk van biodiversiteitsbehoud op hun terreinen. Mijn droombeeld is dat ook in Nederland werknemers hun kinderen meenemen naar het bedrijventerreinen en laten zien hoe leuk het hier is. Dat ze vol trots vertellen hoeveel broedvogels er op hun werkterrein zitten.'

#### Literatuur

Snep, R.P.H., **Biodiversity conservation at business sites** – options and opportunities. Proefschrift. Alterra, 2009.

Snep, R.P.H., Van Ierland, E.C., Opdam, P. **Enhancing biodiversity at business sites: What are the options, and which of these do stakeholders prefer?** Landscape and Urban Planning. In press, 2009

Snep, R.P.H., **The 'habitat backbone' as a nature conservation strategy for industrial areas: Lessons from the natterjack toad in the Port of Antwerp (Belgium).** Landscape Ecology 23: 1277-1289. 2008